

DOI: 10.15611/2022.15.2.02

Dorota Rynio

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: dorota.rynio@ue.wroc.pl
ORCID: 0000-0003-4027-2476

Jakub Sokołowski

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: 180746@student.ue.wroc.pl
ORCID: 0000-0003-3068-3765

Kazimiera Wilk

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu
e-mail: kazimiera.wilk@wsb.wroclaw.pl
ORCID: 0000-0003-4926-1335

Spójność państw i regionów Unii Europejskiej wobec współczesnych wyzwań

Cytuj jako: Rynio, D., Sokołowski, J. i Wilk, K. (2022). Spójność państw i regionów Unii Europejskiej wobec współczesnych wyzwań. W: E. Pancer-Cybulska, B. Baran i E. Szostak (red.), *Procesy konwergencji i dywergencji w Europie. Monografia jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Borowcowi* (s. 37–54). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Streszczenie: Polityka spójności jest jedną z priorytetowych w UE. Zmienia się wraz z osiąganym postępowaniem w spójności, rozwojem społeczno-gospodarczym krajów i regionów oraz wyzwaniami gospodarki globalnej. Wzmacnianie spójności krajów i regionów UE to zadanie wieloaspektowe i długofalowe, z tego powodu w kolejnych okresach wyznaczane cele wskazują nowe dążenia Unii. Zróżnicowanie wewnętrzne UE generuje ograniczenia i bariery rozwoju, dlatego w ramach polityki spójności podejmuje się próby niwelowania dysproporcji rozwojowych. Współcześnie UE ukierunkowuje swoje priorytety na zrównoważony rozwój, z naciskiem na aspekty środowiskowe. Celem publikacji jest określenie spójności krajów i regionów UE oraz wskazanie dysproporcji w rozwoju tych jednostek. Wykorzystane w badaniu metody to: studia literatury, proste metody statystyczne i porównania. Badanie dotyczy lat 2004–2020.

Słowa kluczowe: polityka spójności, spójność krajów i regionów UE, dysproporcje, rozwój endogeniczny.

1. Wprowadzenie

Polityka spójności ewoluuje wraz ze zmianami, które następują wewnątrz Unii Europejskiej oraz w gospodarce globalnej. UE za jeden z priorytetów działania uznała stabilny rozwój, czemu miało służyć wzmacnianie spójności. Zróżnicowanie wewnętrzne UE generuje ograniczenia i bariery rozwoju, dlatego polityka spójności jest jedną z podstawowych polityk UE. W dążeniu do konwergencji zmieniają się cele, które są opracowywane dla kolejnych okresów budżetowych. UE ukierunkowuje swoje priorytety na zrównoważony rozwój, z naciskiem na aspekty środowiskowe. Celem publikacji jest określenie spójności państw i regionów UE oraz wskazanie dysproporcji w rozwoju tych jednostek. Analiza skupia się również na zmianach, jakie w badanym okresie nastąpiły w państwach i w regionach UE w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. Na tym tle sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jakie są podstawy teoretyczne dążenia do spójności w UE i jak zachodzą dysproporcje w rozwoju?
2. W jakim kierunku zmieniały się cele UE?
3. Jak kształtowała się spójność w rozwoju państw i regionów UE w latach 2004–2020?

Wykorzystane w badaniu metody to: studia literatury, proste metody statystyczne i porównania. Podstawowym miernikiem, na jakim skoncentrowano się w badaniu, jest PKB, a szczególnie PKB na osobę. Badanie dotyczy lat 2004–2020, przy czym regiony Wielkiej Brytanii nie są brane do porównania w 2020 r. ze względu na wyjście tego państwa z UE. Część danych analizowana jest dopiero od 2007 r. – dotyczy to lokalizacji w krajach, które w późniejszym okresie wstąpiły do Unii. Cele polityki spójności przedstawione są wraz z okresem 2021–2027. Ugrupowanie koncentruje się na osiągnięciu spójności, co widoczne jest w celach, które są wskazywane dla kolejnych okresów budżetowych. Współczesne wyzwania stojące przed UE koncentrują się na aspektach środowiskowych, społecznych, inteligentnej gospodarce i silnej współpracy.

2. Spójność w dążeniu do wspólnego i zrównoważonego rozwoju

Harmonijny rozwój jest podstawowym wyznacznikiem działania Unii Europejskiej, która w tym celu umacnia swoją spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. Zgodnie z definicją spójność to „ściska łączność, zwartość” (*Słownik języka polskiego PWN*, b.d.), co oznacza pewną zgodność całości w działaniu. W odniesieniu do zintegrowanej Europy spójność to zwartość dotycząca działań podejmowanych w zakresie niwelowania różnic w rozwoju obszarów, gdyż

dysproporcje mogłyby stanowić bariery integracji i rozwoju Europy (Heffner i Gibas, 2011). Kraje i regiony wchodzące do UE wykazują zróżnicowania, które mają wielorakie przyczyny, np. niekorzystne warunki przyrodnicze lub demograficzne, położenie geograficzne (regiony na północ wysunięte o bardzo niskiej gęstości zaludnienia, a także regiony wyspiarskie, transgraniczne i górskie). UE dąży do zmniejszenia dysproporcji w rozwoju krajów i regionów wspólnotowych. W Jednolitym akcie europejskim z 1986 r. wskazano, że spójność społeczna i gospodarcza ma „zmniejszać dysproporcje między regionami i przeciwdziałać zacofaniu regionów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji” (Single European Act, 1987). W różnych okresach polityka spójności skupia się na kolejnych problemach i odnosi się do obszarów wiejskich, obszarów przemysłowych przekształcających się i regionów zacofanych oraz wysp najmniej uprzywilejowanych. Realizowana przez UE polityka spójności ma dążyć do osiągnięcia korzyści wszystkich regionów, wpływać na wzrost gospodarczy, wspierać zatrudnienie i konkurencyjność przedsiębiorstw, podnosić jakość życia obywateli oraz realizować zrównoważony rozwój i ochronę środowiska. Polityka spójności to podstawowa polityka inwestycyjna UE, której odbiorcą są wszystkie regiony i miasta w Unii. Mechanizm solidarności został zawarty już w 1957 r. w Traktacie rzymskim (Traktat ustanawiający..., 1957), gdzie wskazano dwa fundusze: Europejski Fundusz Społeczny (EFS) i Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR, Sekcja Orientacji). Od 2014 r. Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich zastąpił EFOGR, Sekcję Orientacji. Utworzenie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w 1975 r. pozwoliło na podkreślenie wagi kwestii regionalnych. W 1986 r. podpisano Jednolity akt europejski (JAE), w którym włączono spójność gospodarczą i społeczną w obszar zainteresowań Wspólnoty Europejskiej. W 1994 r. utworzono Fundusz Spójności. W 2008 r. w Traktacie lizbońskim wskazano na trzeci wymiar spójności UE – spójność terytorialną (Traktat z Lizbony..., 2009). Zakres i sposoby działań polityki spójności zmieniają się w czasie w zależności od postępów rozwoju i niwelowania różnic, identyfikowania nowych potrzeb i problemów oraz aktualnych ustaleń i priorytetów UE. W kolejnych okresach budżetowych wskazuje się nowe cele i rozdziela się środki na ich osiągnięcie (tab. 2.1).

Ewolucja celów polityki spójności UE przebiega wielowątkowo, zmieniają się zarówno ich ilość, szczegółowość, jak i zakres tematyczny. W początkowych okresach skupiono się szczególnie na podnoszeniu poziomu rozwoju, konwergencji i konkurencyjności. Z jednej strony wynikało to z głębokich dysproporcji rozwojowych państw i regionów UE, z drugiej strony państwa członkowskie musiały wypracować formułę współpracy wewnętrznej i zewnętrznej, która umożliwiałaby niwelowanie tych różnic, z jednoczesnym zachowaniem możliwości intensywnego rozwoju państw i regionów najlepiej rozwiniętych.

Tabela 2.1. Przegląd celów polityki spójności UE w latach 2000–2027

Cele			
2000–2006	2007–2013	2014–2020	2021–2027
Regiony słabiej rozwinięte	Konwergencja	Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	Bardziej inteligentna Europa
Obszary objęte gospodarczymi i społecznymi przekształceniami	Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie	Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych	Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa
Systemy edukacji i promocji zatrudnienia	Europejska współpraca terytorialna	Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw	Lepiej połączona Europa
		Wspieranie przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną	Europa o silniejszym wymiarze społecznym
		Propagowanie przystosowywania się do zmian klimatu, zapobiegania zagrożeniom i zarządzania ryzykiem	Europa bliżej obywateli
		Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystywania zasobów	
		Promowanie zrównoważonego transportu oraz poprawa najważniejszych infrastruktur sieciowych	
		Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wspieranie mobilności siły roboczej	
		Promowanie włączenia społecznego oraz zwalczanie ubóstwa i wszelkich form dyskryminacji	
		Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie	
		Poprawa wydajności administracji publicznej	

Źródło: opracowanie własne na podstawie (European Commission, b.d.; Unia Europejska, 2007, s. 12).

Ponadto, w kolejnych okresach, podkreślano potrzebę rezygnacji z dotychczasowego podejścia, które nie uwzględniało zróżnicowanych potrzeb regionów na rzecz podejścia uwzględniającego indywidualności poszczególnych terytoriów, tj. terytorialnie zorientowane. W późniejszych przedziałach czasu ukierunkowano się na cele związane ze wsparciem B + R + I, gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjności MŚP. Nowe cele zostały skondensowane i podkreślają współczesne wyzwania stojące przed Europą, związane ze zrównoważonym rozwojem ukierunkowanym na ochronę środowiska (w tym na gospodarkę niskoemisyjną), kształtowaniem silnego, o wysokiej jakości społeczeństwa oraz innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej. Wyższy poziom rozwoju UE jako ogółu umożliwił skupienie się na nowych wyzwaniach związanych ze środowiskiem, klimatem i zrównoważonym rozwojem, a cele wskazane przez politykę spójności miały za zadanie determinować działania krajów i regionów w tym kierunku, poprzez finansowanie inwestycji pozytywnie wpływających na zrównoważony rozwój. Zgodnie z kolejnymi etapami realizacji polityki spójności ewolucja celów ukierunkowuje się na nowe priorytety w taki sposób, aby rozwijać wspólnotę zgodnie z nowymi trendami światowymi i możliwościami państw członkowskich oraz reagować na współczesne wyzwania. Szczególnie pożądanym kierunkiem pozostaje nadal zrównoważony rozwój, nakierowany na osiągnięcie pozytywnych efektów środowiskowych i na przeciwdziałanie negatywnym zmianom klimatycznym.

3. Dysproporcje w rozwoju we współczesnych uwarunkowaniach

Zintegrowana UE to zbiór państw i regionów, które są zróżnicowane pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Dysproporcje rozwoju mają negatywny wpływ nie tylko na gospodarkę Unii, lecz także na jej społeczeństwo (Putnam, 2000) oraz spójność obszaru. Unia Europejska w kolejnych okresach budżetowych koncentruje się na regionach, gdyż to w nich zachodzą podstawowe procesy rozwojowe (Domański, 2012, s. 18). Spójność Unii jest rozpatrywana m.in. poprzez dysproporcje w poziomie rozwoju krajów i regionów, wyniki tych pomiarów są jedną z podstaw programowania strategicznego w różnych układach przestrzennych. W celu oznaczenia ścieżki zmniejszania dysproporcji należy dokonać identyfikacji problemów i wyzwań istniejących w państwach i regionach i wskazać instrumenty, których zastosowanie ma skutkować naprawą sytuacji i uzyskaniem spójności. Dysproporcje w rozwoju mogą mieć zróżnicowane podstawy i wynikać z cech fizycznych (często niezależnych od regionu), czynników ekonomicznych lub społecznych; mogą to być również czynniki mieszane. Wskazanie źródeł nierówności stanowi podstawę zaprogra-

mowania ścieżki spójnego rozwoju. Przy tym rozwój rozpatrywany jest tu jako proces pozytywnych zmian ilościowych i jakościowych, które pozostają ze sobą w relacji i przyczyniają się do zmian strukturalnych i wzrostu (Kłóska, 2015; Parysek, 2018, s. 40).

Zróżnicowania rozwoju i niepodejmowanie działań na rzecz spójności w długim okresie mogą prowadzić do uruchomienia procesów polaryzacji i dywergencji. Dlatego długookresowym celem polityki spójności UE jest dążenie do zmniejszenia różnic rozwoju krajów i regionów w zakresie gospodarczym, społecznym i terytorialnym (Gawlikowska-Hueckel, 2014).

Przyjmuje się, że naturalnym stanem gospodarki jest równowaga, wobec czego różnice w rozwoju uznawane są za zakłócenie procesu rozwoju i wobec tego należy podjąć kroki naprawcze, które mają na celu ponownie doprowadzić do równowagi. Jednocześnie występują teorie rozwoju nie zrównoważonego, w których zakłada się, że nierównowaga jest siłą napędową rozwoju (szczególnie że jednostki terytorialne są różne i w zróżnicowany sposób zaopatrzone w zasoby endogeniczne). Rozwój nie zrównoważony przedstawiany był przez wiele teorii rozwoju, w tym: polaryzacji sektorowej (Perroux, 1964), polaryzacji regionalnej (Myrdal, 1957), odnoszących się do biegunów wzrostu (Churski, 2011) oraz teorii centrum i peryferii Friedmana z 1973 r. (Von Stackelberg i Hahne, 1998). W teoriach tych omawiano przyczyny dysproporcji w rozwoju regionalnym i poszukiwano możliwości wzmocnienia rozwoju, przy czym często zakładano cykliczność procesów rozwojowych. W efekcie natężenie rozwoju gospodarczego może wpływać na polaryzację przestrzeni i spowolnienie lub zaniechanie dążeń do konwergencji. W modelu wzrostu Solowa dysproporcje zmniejszają się na skutek malejących przychodów z kapitału (Barro, 1997, s. 313; Geodecki, 2006, s. 76; Wojtyna, 1995, s. 3). Niwelowanie różnic między regionami bogatszymi i biednymi jest automatyczne i wynika ze zmniejszającej się, w wyniku bogacenia się społeczeństw, skłonności do oszczędzania i inwestycji oraz wyższej stopy zwrotu w regionach biedniejszych (Gawlikowska-Hueckel, 2014, s. 81; Geodecki, 2006, s. 77). Ze względu na braki kapitału muszą one zaoferować wyższą cenę, żeby przyciągnąć do siebie inwestycje (ze względu na podwyższone ryzyko). W wyniku tego dynamika wzrostu produkcji w regionach lepiej rozwiniętych jest mniejsza i następuje wyrównywanie się poziomów rozwoju.

W teoriach wzrostu endogenicznego stosuje się inne podejście. Przede wszystkim, w definicji kapitału uwzględnia się kapitał ludzki i wiedzę oraz zaprzecza prawu malejących przychodów z zastosowanego kapitału. Współcześnie ważnym czynnikiem rozwoju nadal pozostaje kapitał, jednak to kapitał ludzki coraz częściej odpowiada za pobudzanie procesów rozwojowych (Lucas, 1988). Dodatkowo, zgodnie z ideą gospodarki opartej na wiedzy (Solow, 1956) i kreatywnej (Florida, 1995), zasób ludzki uznaje się za węzłowy w kre-

owaniu rozwoju regionu. W teoriach wzrostu endogenicznego z jednej strony podkreśla się rolę państwa w promocji inwestycji i pobudzaniu oszczędzania, z drugiej strony inwestycje w technologie i wiedzę zwiększają spójność (Wojtyna, 1995, s. 3; Geodecki, 2006, s. 77). Wiedza jest wnoszona i rozprzestrzeniana wraz z inwestycjami zagranicznymi, jednak jest to drogi czynnik rozwoju, który w biedniejszych regionach może być dostarczany drogami mniej formalnymi, np. przez firmy naśladowcze, wobec czego jest dostępny taniej. W teorii wzrostu endogenicznego dopuszcza się możliwość, że konwergencja nie będzie postępować, a wręcz odwrotnie – cofać się, co również tłumaczy hipoteza dywergencji, według której kraje i regiony bogatsze mogą oraz potrafią szybciej się rozwijać ze względu na posiadany kapitał (w tym kapitał ludzki o wysokiej jakości); przez to zachodzi tu łatwość oraz efektywność implementacji nowych technologii. W tych przypadkach kraje i regiony bogate oddalają się rozwojowo od biedniejszych ze względu na szybszy rozwój bogatych oraz nie tak szybki rozwój krajów i regionów biedniejszych. W konsekwencji procesy dywergencji i konwergencji przebiegają w różnych formach i z różną szybkością, gdyż gospodarki krajów i regionów są zróżnicowane.

4. Spójność krajów i regionów UE w latach 2004–2020

Obszar oddziaływania polityki spójności UE związany jest z gospodarką krajową i regionalną. Państwa i regiony UE wykazują duże zróżnicowanie w wielu zakresach. Podstawową możliwość określenia tej różnorodności daje analiza PKB tych jednostek (w szczególności PKB *per capita*), przeprowadzona w oparciu o dane statystyczne publikowane przez Eurostat. Sytuacja krajów i regionów o najwyższych i najniższych tych wskaźnikach wskazuje na wyraźny brak spójności w UE, a zmiany, jakie następują w kolejnych latach, prowadzą w większości przypadków do pobudzenia rozwoju.

W badanym okresie, poza nielicznymi wyjątkami, nie doszło do istotnych zmian pod względem poziomu życia w analizowanych krajach UE (w odniesieniu do średniej unijnej). Kraje bogate (takie jak Austria, Belgia, Niemcy, Luksemburg) nadal pozostały w czołówce krajów bogatych, kraje biedne zaś (Bułgaria i Rumunia) zajmowały ostatnie lokaty (tab. 2.2).

W tej analizie zauważa się kilka wyjątków. Po pierwsze – nastąpił wyraźny przyrost PKB *per capita* wśród krajów, które weszły do UE w ramach rozszerzenia w 2004 r. (zbliżyły się one wyraźnie do poziomu średniej UE 27). Państwa te efektywnie wykorzystały przyznane im środki i możliwości, jakie dało wejście do UE – poza Łotwą widać wzrost poziomu rozwoju; również Litwa i Estonia szybko się rozwijały i zmniejszyły dysproporcje w porównaniu ze średnią unijną odpowiednio o +38 p.p. i +28 p.p. Po drugie – negatywne efekty

Tabela 2.2. PKB *per capita* w państwach UE według siły nabywczej w porównaniu do średniej unijnej (UE 27 = 100)

Państwo	2004	2009	2014	2019
Austria	126	128	132	126
Belgia	121	118	121	118
Bułgaria	34	44	47	53
Chorwacja	55	63	60	66
Cypr	97	106	81	92
Czechy	78	87	88	93
Dania	124	127	129	127
Estonia	54	64	78	82
Finlandia	117	119	113	109
Francja	110	109	108	106
Grecja	96	95	72	66
Hiszpania	98	101	90	91
Niderlandy	133	140	133	128
Irlandia	49	130	138	190
Litwa	46	57	76	84
Łotwa	80	53	64	69
Malta	145	84	92	103
Niemcy	120	118	127	121
Luksemburg	238	272	283	254
Polska	50	60	68	73
Portugalia	81	83	77	79
Rumunia	34	52	56	69
Słowacja	57	72	78	69
Słowenia	86	86	83	88
Szwecja	126	126	127	119
Wielka Brytania	119	110	108	105
Węgry	61	65	69	73
Włochy	110	108	98	96

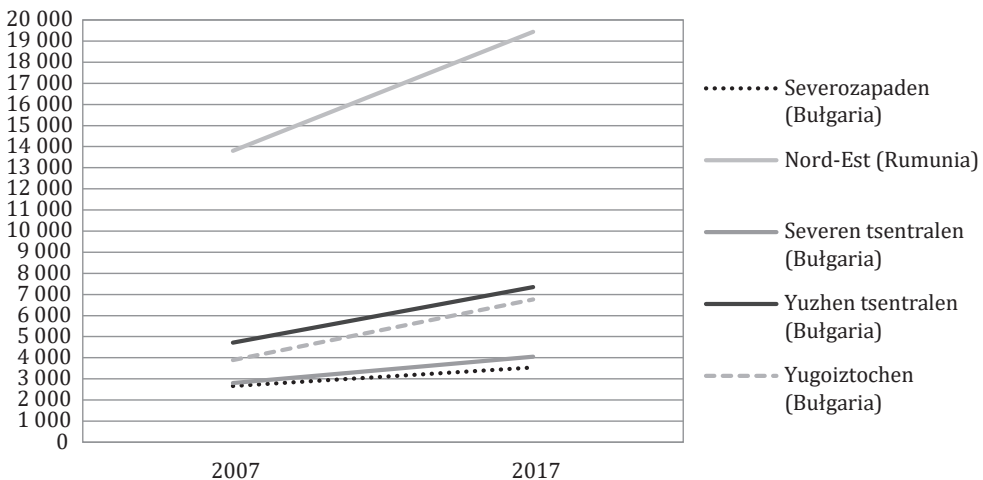
Źródło: (Eurostat, 2022a; Wilk, 2018).

kryzysu z 2008 r. nie zostały zniwelowane w krajach, które wcześniej, w znacznym stopniu, opierały swoją gospodarkę na turystyce. W przypadku Włoch (dużego i zdywersyfikowanego rynku) spadek jest widoczny, ale nie jest on zna-

czący (-14 p.p.), podobnie jak w przypadku Cypru (-5 p.p.), jednak na Malcie to już duży spadek (-42 p.p.). We wszystkich tych krajach nie zdołano przywrócić poziomu rozwoju do stanu sprzed kryzysu. W złej sytuacji znajduje się również Grecja, której PKB *per capita* w znacznym stopniu się zmniejszyło (-33 p.p.).

W dwóch najbiedniejszych regionach – Severozapaden i Severen tsentralen (Bułgaria) – nastąpił niewielki wzrost PKB w bieżących cenach rynkowych w latach 2007–2017 (badany okres to 2007–2017 ze względu na późniejszy czas wejścia Rumunii i Bułgarii do UE). Największy postęp bezwzględny dokonał się w przypadku regionu Nord-Est (Rumunia); zauważyć jednak należy, że jest to region mający około pięć razy większą populację niż każdy z pozostałych regionów; wobec czego nawet niewielki wzrost efektywności pracy powoduje wysoki poziom wzrostu gospodarczego – przy pozostawieniu wskaźnika PKB *per capita* na niskim poziomie (rys. 2.1). Kluczowy pozostaje fakt, że wzrost PKB, choć procentowo znaczny (w najlepszym przypadku sięgający 50%), liczbowo pozostaje poniżej oczekiwań (z wyjątkiem regionu Nord-Est), negatywnie wpływając na spójność gospodarczą UE.

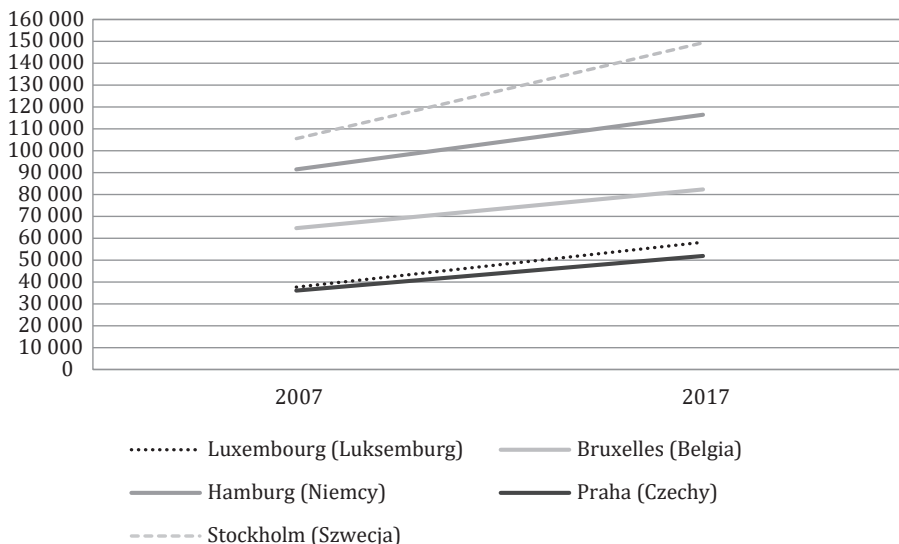

Rys. 2.1. PKB w bieżących cenach rynkowych w najbiedniejszych regionach według podziału NUTS 2 (mln euro)

Źródło: (Eurostat, 2022b).

W przypadku regionów najbogatszych, przyrost bogactwa na przestrzeni badanego okresu jest znaczny (rys. 2.2). W poziomie wzrostu dominuje region Stockholm. PKB w bieżących cenach rynkowych regionu Praha (najniższe z wymienionych) jest i tak wyższe niż sumaryczne PKB pięciu najbiedniejszych re-

gionów. Procentowo maksimum lokalne wzrostu zbliża się do 50%, przy wysokim stanie wyjściowym wskaźnika daje to duże zyski i wskazuje na znacznie szybszy rozwój regionów bogatych, mimo prób zmniejszenia polaryzacji przy pomocy polityki spójności.

Rys. 2.2. PKB w bieżących cenach rynkowych w najbogatszych regionach według podziału NUTS 2 (mln euro)

Źródło: (Eurostat, 2022b).

W przypadku najbiedniejszych regionów UE nie doszło do znaczących zmian (przy czym następował powolny wzrost) (tab. 2.3). Pomijając region Mayotte (departament zamorski Francji, wyspa na Oceanie Indyjskim), najbiedniejsze pozostają regiony znajdujące się na terenie Bułgarii – Severozapaden (+9 p.p.), Severen tsentralen (+8 p.p.), Yuzhen tsentralen (+11 p.p.), Yugoiztochen (+6 p.p.) – oraz Rumunii – Nord-Est (+19 p.p.). Świadczy to o niskim stopniu wzrostu bogactwa tychże regionów w porównaniu do średniej ogólnoeuropejskiej pomimo 13-letniego oddziaływania polityki spójności (2007 to rok wstąpienia Bułgarii i Rumunii do UE). Istotne jest to, że w większości wśród najbiedniejszych są regiony z krajów „nowych rozszerzeń” (2004 r. i później), przy czym w 2020 r. pojawia się odstępstwo od tej zasady – chodzi o regiony ubogiego południa Europy (w większym stopniu Grecja, w mniejszym Włochy).

W przypadku najbogatszych regionów podziału NUTS 2, według PKB *per capita*, większość najbogatszych regionów to obszary „rdzenia” starej UE, znaj-

Tabela 2.3. Najbiedniejsze regiony UE według PKB *per capita* (UE 27 = 100, podział NUTS 2)

2007	PKB <i>per capita</i>	2010	PKB <i>per capita</i>	2015	PKB <i>per capita</i>	2020	PKB <i>per capita</i>
Mayotte	25	Mayotte	25	Mayotte	28	Mayotte	30
Severozapaden	27	Severozapaden	27	Severozapaden	29	Severozapaden	36
Nord-Est	27	Severen tsentralen	29	Severen tsentralen	33	Severen tsentralen	37
Severen tsentralen	29	Nord-Est	30	Yuzhen tsentralen	34	Yugoiztochen	39
Yuzhen tsentralen	29	Yuzhen tsentralen	31	Nord-Est	34	Yuzhen tsentralen	40
Yugoiztochen	33	Severoiztochen	36	Severoiztochen	40	Voreio Aigaiio	41
Sud-Vest Oltenia	33	Yugoiztochen	37	Yugoiztochen	40	Panonska Hrvatska	41
Severoiztochen	35	Sud-Vest Oltenia	37	Panonska Hrvatska	40	Severoiztochen	42
Sud-Est	36	Észak- -Magyarország	39	Sud-Vest Oltenia	41	Anatoliki Makedonia, Thraki	44
Sud-Muntenia	36	Sud-Est	40	Crna Gora	43	Ipeiros	45
Lubelskie	37	Sud-Muntenia	40	Észak-Alföld	45	Dytiki Ellada	46
Podkarpackie	37	Panonska Hrvatska	41	Sud-Muntenia	45	Guyane	46
Észak- -Magyarország	38	Crna Gora	41	Sjeverna Hrvatska	47	Nord-Est	46
Észak-Alföld	38	Észak-Alföld	42	Dél-Dunántúl	47	Kentriki Makedonia	49
Podlaskie	39	Sjeverna Hrvatska	44	Észak- -Magyarország	48	Thessalia	49

Źródło: (Eurostat, 2022a; Wilk, 2018).

dujące się we Francji, w Niemczech, Wielkiej Brytanii (Inner London West i Inner London East – w 2020 r. nieobecne ze względu na brexit; ich miejsce zajęły regiony Southern i Eastern and Midland w Irlandii, do których siedziby przeniosło wiele firm chcących pozostać na wspólnym rynku UE) i w Beneluksie (tab. 2.4). Jedynymi wyjątkami są regiony: Stockholm (-4 p.p.) i Praha (+23 p.p.) – te dwa regiony, ze względu na swoją specyfikę i funkcję lokalnych centrów gospodarczych (Stockholm – stolica, a przy tym miejsce zamieszkania 2,4 mln z 10,48 mln obywateli Szwecji i siedziba central znacznej części dużych firm (SCB, b.d.); Praha – silny ośrodek przemysłowy i usługowy) notują wysokie

poziomy PKB *per capita*. W przypadku regionów o najwyższym wskaźniku PKB *per capita* fluktuacja jest większa niż w przypadku regionów najbiedniejszych, jednak nadal nie można mówić o znacznych zmianach. Centrum kapitałowe (a za tym – centrum bogactwa) UE znajduje się w obszarze od Paryża do Wiednia i od Beneluksu do Alp (w 2020 r. jedynie 6 z 15 regionów nie wpisywało się w ten wzór). Powodem tego są: historia tych regionów (wielowiekowe ośrodki handlowo-polityczne, brak zniszczeń wojennych porównywalnych ze zniszczeniami w Europie Wschodniej) oraz wysokie wskaźniki rozwoju gospodarczego (wyedukowana populacja, zakorzenienie wielkich światowych firm, pozytywne saldo migracji, światowa „marka”).

Tabela 2.4. Najbogatsze regiony UE według PKB *per capita* (UE 27 = 100, podział NUTS 2)

2007	PKB <i>per capita</i>	2010	PKB <i>per capita</i>	2015	PKB <i>per capita</i>	2020	PKB <i>per capita</i>
Inner London West	567	Inner London West	588	Inner London West	605	Southern	274
Luxembourg	265	Luxembourg	274	Luxembourg	282	Luxembourg	263
Bruxelles	220	Bruxelles	227	Southern and Eastern	232	Eastern and Midland	215
Hamburg	205	Hamburg	208	Bruxelles	216	Bruxelles	205
Praha	179	Praha	192	Hamburg	205	Praha	202
Stockholm	177	Bratislavsky kraj	189	Praha	197	Hamburg	195
Inner London East	174	Île de France	182	Bratislavsky kraj	193	Oberbayern	176
Île de France	169	Stockholm	178	Oberbayern	181	Île de France	176
Oberbayern	169	Utrecht	172	Stockholm	181	Hovedstaden	175
Noord-Holland	168	Noord-Holland	172	Eastern and Midland	179	Stockholm	173
Darmstadt	166	Inner London East	172	Île de France	179	Noord-Holland	171
Southern and Eastern	165	Oberbayern	171	Noord-Holland	171	Utrecht	168
Utrecht	163	Wien	166	Inner London East	169	Warszawski stołeczny	167
Wien	162	Hovedstaden	165	Hovedstaden	167	București-Ifov	164
Helsinki-Uusimaa	160	Darmstadt	165	Stuttgart	165	Prov. Brabant wallon	163

Źródło: (Eurostat, 2022a; Wilk, 2018).

Region Severozapaden wpisuje się w stereotyp biednego regionu Europy Wschodniej. W 2007 r. najlepiej prezentował się wskaźnik poziomu wykształcenia – powszechny obowiązek szkolny skutkował małą ilością populacji niewykształconej; jednakże, w połączeniu ze wskaźnikami HRST, wskazuje to na zakończenie edukacji przez większość populacji na poziomie ponadpodstawowym/średnim.

Tabela 2.5. Podstawowe dane dla regionu Severozapaden (Bułgaria, podział NUTS 2)

Kategoria danych	2007	2017
PKB w bieżących cenach rynkowych (mln euro)	2662,25	3540,12
Nakłady brutto na środki trwałe (mln euro)	404,81	475,96
Wynagrodzenie pracowników (mln euro)	813,66	1362,05
Dochody gospodarstw domowych (mln euro)	1877,07	1882,61
Populacja według poziomu wykształcenia		
Mniej niż podstawowy, podstawowy i niższy drugiego stopnia (poziomy 0–2) (% w wieku 25–64)	19,8	20,1
Wyższy drugiego stopnia, po drugim stopniu, ale nie trzeciego i trzeciego stopnia (poziomy 3–8) (% w wieku 25–64)	80,2	79,9
HRST według kategorii		
Osoby z wykształceniem trzeciego stopnia (tys.)	101	97,7
Osoby z wykształceniem trzeciego stopnia zatrudnione w nauce i technice (tys.)	48	45,1
Naukowcy i inżynierowie (tys.)	10	12,8
Personel B + R i badacze (% siły roboczej)	0,1995	0,4508
Osoby, które nigdy nie skorzystały z komputera (%)	63 (2008 r.)	36
Gospodarstwa domowe z dostępem do internetu w domu (%)	17 (2008 r.)	58

Źródło: (Eurostat, 2022c–2022i).

Jedynymi wskaźnikami, które w 10-letniej perspektywie znacznie się poprawiły, są te dotyczące zmniejszenia się liczby osób, które nigdy nie korzystały z komputera, oraz zwiększenia się liczby gospodarstw domowych z dostępem do internetu w domu. Postęp zaobserwowano również w dziedzinie wynagrodzeń pracowników oraz personelu B + R i badaczy jako procentu siły roboczej (w pierwszym przypadku wzrost prawie dwukrotny, a w drugim ponaddwukrotny). Widoczne jest pogorszenie sytuacji w niektórych dziedzinach (takich jak dochody gospodarstw domowych, liczba osób z wykształceniem trzeciego stopnia).

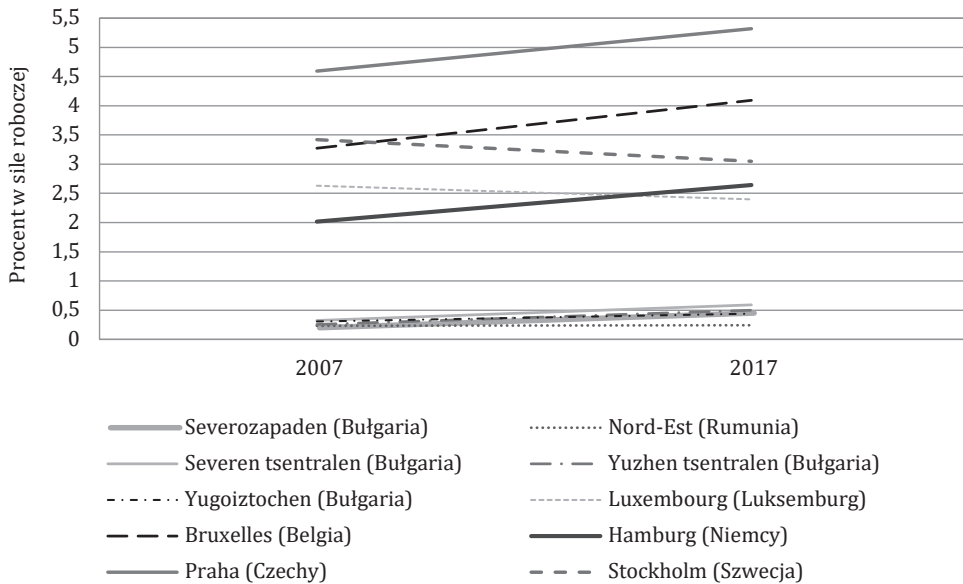
Region Luxembourg, będący centrum „starej UE”, charakteryzuje poziom wskaźników adekwatny dla bogatego regionu zachodnioeuropejskiego. Wysoki poziom wskaźników obserwowany jest już w pierwszym badanym okresie (zwłaszcza tych dotyczących dostępu do komputera/internetu). W każdym innym przypadku (poza ilością personelu B + R i badaczy jako procentu siły roboczej) w badanym okresie odnotowuje się oscylujący w okolicach dwukrotności wzrost wartości wskaźników. Zauważyć można, że w badanym okresie wykluczenie cyfrowe zostało praktycznie wyeliminowane na terenie Luksemburga.

Tabela 2.6. Podstawowe dane dla regionu Luxembourg (podział NUTS 2)

Kategoria danych	2007	2017
PKB w bieżących cenach rynkowych (mln euro)	37 641,9	58 168,78
Nakłady brutto na środki trwałe (mln euro)	7 120,97	10 360,63
Wynagrodzenie pracowników (mln euro)	17 250,97	27 765,46
Dochody gospodarstw domowych (mln euro)	14 652,5	22 750,6
Populacja według poziomu wykształcenia		
Mniej niż podstawowy, podstawowy i niższy drugiego stopnia (poziomy 0–2) (% w wieku 25–64)	34,3	23,6
Wyższy drugiego stopnia, po drugim stopniu, ale nie trzeciego i trzeciego stopnia (poziomy 3–8) (% w wieku 25–64)	65,7	76,4
HRST według kategorii		
Osoby z wykształceniem trzeciego stopnia (tys.)	76,2	122
Osoby z wykształceniem trzeciego stopnia zatrudnione w nauce i technice (tys.)	53,5	87
Naukowcy i inżynierowie (tys.)	11,3	25,5
Personel B + R i badacze (% siły roboczej)	2,6308	2,3971
Osoby, które nigdy nie skorzystały z komputera (%)	13 (2008 r.)	2
Gospodarstwa domowe z dostępem do internetu w domu (%)	80 (2008 r.)	97

Źródło: (Eurostat, 2022c–2022i).

Głównym problemem, w badanym okresie, jest znaczna różnica w poziomie innowacyjności populacji regionów biednych i bogatych. Mimo istotnych nakładów finansowych na sferę edukacji, będącą jedną z podstaw wzrostu poziomu innowacyjności, postępy najbiedniejszych regionów są znikome (rys. 2.3).

Rys. 2.3. Personel B + R i badacze (% siły roboczej danego regionu, podział NUTS 2)

Źródło: (Eurostat, 2022g).

Pomimo upływu 10 lat, najwyższy poziom personelu B + R i badaczy jako procentu siły roboczej w regionie biednym był w 2017 r. około pięć razy mniejszy niż najniższy odpowiadający mu poziom w regionie bogatym. Wskazuje to, że regiony biedne nadal znajdują się w gorszej sytuacji. Mały odsetek osób, które ukończyły szkołę wyższą, skutkuje małym wzrostem innowacyjności – zarówno regionu, jak i populacji, co w efekcie wiąże się z niskim poziomem efektywności pracy.

5. Zakończenie

Unia Europejska skupia kraje i regiony. Podstawowym jej dążeniem jako organizacji jest spójność społeczna, gospodarcza i terytorialna. W kolejnych okresach budżetowych wskazywano cele, które mają być osiągnięte przez państwa i regiony członkowskie. Cele te ewoluowały wraz z postępowaniem w osiąganiu spójności i rozwoju społeczno-gospodarczego Unii i jako całości, i jej poszczególnych jednostek. Zmiany w rozwoju społeczno-gospodarczym państw i regionów zbadano poprzez analizę PKB, a szczególnie PKB *per capita*. Badanie skoncentrowano głównie na latach 2004–2020, przy czym w uzasadnionych częściach badania odnoszono się do innych okresów. W tym czasie następował stopniowy

rozwój i w poszczególnych jednostkach, i w UE jako całości. Państwa, które na początku badanego okresu były w czołówce najlepiej rozwiniętych, pozostały najlepiej rozwiniętymi obszarami w 2020 r. W latach 2004–2020 nie udało się całkowicie zniwelować negatywnych efektów kryzysu z 2008 r. w krajach specjalizujących się w turystyce. W złej sytuacji znajdowała się również Grecja, której PKB *per capita* pozostawał w trendzie spadkowym. W wyniku badania potwierdzono (co wskazano w rozważaniach teoretycznych), że regiony rozwinięte i lepiej, i gorzej rozwijały się w tym okresie; jednak w dużej części regiony bogate rozwijały się szybciej niż biedne, co negatywnie wpływało na spójność, zwiększając ogólną dysproporcję. Istotny wpływ na tę sytuację miała jakość kapitału ludzkiego, który współcześnie jest jedną z determinant rozwoju. Państwa i regiony, które są wyposażone w kapitał ludzki o wysokiej jakości, mają lepszą sytuację w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przyciągają inwestycje powiązane z innowacjami. Odwrotna sytuacja jest w państwach i regionach o niskiej jakości kapitału ludzkiego. W całym okresie badania państwa i regiony, w większości, podnosiły poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, w wyniku czego mogły one także przenieść realizację swoich potrzeb na wyższy poziom. Zgodnie z tymi zmianami w rozwoju i spójności UE ewoluowały cele stawiane przez organizację, uwzględniające współczesne wyzwania gospodarki światowej.

Literatura

- Barro, R. J. (1997). *Makroekonomia*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Churski, P. (2011). Obszary wzrostu i obszary stagnacji gospodarczej – kontekst teoretyczny. W: P. Churski (red.), *Zróżnicowania regionalne w Polsce* (s. 9–43). *Biuletyn KPZK PAN*, (248).
- Domański, R. (2012). *Ewolucyjna gospodarka przestrzenna*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- European Commission. (b.d.). *Priorities for 2021–2027*. Pobrane 22 kwietnia 2022 z https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/policy/how/priorities
- Eurostat. (2022a). *Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 2 regions*. Pobrane z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10R_2GDP_custom_2428177/default/table?lang=en&fbclid=IwAR0xtbKdCgB0aXQwIPrwP_UBm5zZZrLO-aFH-hvYVm8GaW5e8jNxdP4cdsx8
- Eurostat. (2022b). *Gross fixed capital formation by NUTS 2 regions*. Pobrane z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10R_2GFCF_custom_2428195/default/table?lang=en&fbclid=IwAR3NvLIbumfdnGavRhuRpnK0rqXYRNKFLDuaKF3cfA5PYJehHtRzIomQ0I
- Eurostat. (2022c). *Compensation of employees by NUTS 2 regions*. Pobrane z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10R_2COE_custom_2428202/default/table?lang=en&fbclid=IwAR0c6nbbnvNXN8hGNgNF0vwTIC2_iRBjRfHe3wb9rwwfclbTpPsX45p1-AE
- Eurostat. (2022d). *Income of households by NUTS 2 regions*. Pobrane z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10R_2HHINC_custom_2428206/default/table?lang=en&fbclid=IwAR0SRd6SHHKqOTpvf_3G2FR0kiAuGDiUf_ZvPnOCIR5YCB0qzuCj4-GABtw

- Eurostat. (2022e). *Population by educational attainment level, sex and NUTS 2 regions (%)*. Pobrane z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFSE_04_custom_2428219/default/table?lang=en&fbclid=IwAR0fmdX6VZc4XxbhPqKnZ9UHN9zsG6q11imdhwOjrawElzgTPIOxWRg0A
- Eurostat. (2022f). *HRST by category and NUTS 2 regions*. Pobrane z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/HRST_ST_RCAT_custom_2428231/default/table?lang=en&fbclid=IwAR2Wd_LY8pxxPGdT2g2fj8nudhdbKbc80jJQsxX-CD5FyOJtjtg2oBvJvY
- Eurostat. (2022g). *R&D personnel and researchers by sector of performance, sex and NUTS 2 regions*. Pobrane z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/RD_P_PERSREG_custom_2428238/default/table?lang=en&fbclid=IwAR30Lp2Y_P-o4TzEaxdMUQs-k6tdqV1SSmEBOW1sQqI20GelFLsc1RFMK8o
- Eurostat. (2022h). *Individuals who have never used a computer*. Pobrane z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_R_CUX_I_custom_2428250/default/table?lang=en&fbclid=IwAR3NvLbumfdnGavRhuRpnK0rQYRNKFLDuaKF3cfA5PYJehHtRzlomQ0Ik
- Eurostat. (2022i). *Households with access to the internet at home*. Pobrane z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_R_IACC_H_custom_2428263/default/table?lang=en&fbclid=IwAR1oIXyOxcmnd0GuJ9rRM_AWIMvr5WXXTU1Cb29fGKQejvhi-kL8D0AeGR
- Florida, R. (1995). Toward the learning region. *Futures*, 27(5), 527–536. doi: 10.1016/0016-3287(95)00021-N
- Gawlikowska-Hueckel, K. (2014). Skutki kryzysu dla handlu zagranicznego Polski. W: K. Gawlikowska-Hueckel i J. Szlachta (red.), *Wrażliwość polskich regionów na wyzwania współczesnej gospodarki. Implikacje dla polityki rozwoju regionalnego*. Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer business.
- Geodecki, T. (2006). Procesy konwergencji i polaryzacji w regionach Unii Europejskiej. *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie*, (714), 75–91.
- Heffner, K. i Gibas, P. (2011). Regiony słabiej rozwinięte a efekty polityki spójności w Polsce. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (227), 36–44.
- Kłóska, R. (2015). *Innowacyjność jako determinanta rozwoju regionalnego w Polsce*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Lucas, R. E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3–42. [https://doi.org/10.1016/0304-3932\(88\)90168-7](https://doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7).
- Myrdal, G. (1957). *Economic theory and underdeveloped regions*. London: Gerald Duckworth.
- Parysek, J. J. (2018). Rozwój społeczno-gospodarczy oraz czynniki i uwarunkowania rozwoju. *Studia KPZK*, 183, 37–56.
- Perroux, F. (1964). *L'Économie du XXe siècle*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Touchstone Books/Simon & Schuster.
- SCB. (b.d.). *Folkmängden efter region, civilstånd, ålder och kön. År 1968–2021*. Pobrane 11 września 2022 z https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101A/BefolkningNy/
- Single European Act. (1987). *Official Journal of the European Communities*, 30(L 169), 1–29.
- Słownik języka polskiego PWN. (b.d.). Pobrane 22 kwietnia 2022 z <https://sjp.pwn.pl/slowniki/sp%C3%B3jno%C5%9B%C4%87.html>
- Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65–94.
- Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz.U. 2009 nr 203 poz. 1569).
- Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą (Document 11957E/TXT). (1957). Pobrane z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:11957E/TXT>

- Unia Europejska. (2007). *Polityka spójności 2007–2013. Komentarze i teksty oficjalne. Przewodnik*. Luksemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich.
- Von Stackelberg, K. i Hahne, U. (1998). Teorie rozwoju regionalnego. W: S. Golinowska (red.), *Rozwój ekonomiczny regionów. Rynek pracy. Procesy migracyjne. Polska, Czechy, Węgry* (s. 55–106). Warszawa: IPiSS.
- Wilk, K. (2018). Spójność gospodarcza krajów i regionów Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem Polski. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (536), 179–189.
- Wojtyna, A. (1995). Polityka ekonomiczna a wzrost gospodarczy. *Gospodarka Narodowa*, (6), 1–10.

Cohesion of European Union Countries and Regions in the Face of Contemporary Challenges

Abstract: Cohesion policy is one of the priorities of the EU, and changes in line with progress in cohesion, the socio-economic development of countries and regions and the challenges of the global economy. Strengthening the cohesion of EU countries and regions is a multi-faceted and long-term task, for which reason the objectives set for successive periods indicate the new aspirations of the Union. The EU's internal diversity generates constraints and barriers to development, which is why attempts are being made to reduce development disparities as part of cohesion policy. Nowadays, the EU focuses its priorities on sustainable development with an emphasis on environmental aspects. The aim of the publication is to determine the cohesion of EU countries and regions and to indicate disproportions in the development of these units. The methods used in the study are: literature studies, simple statistical methods and comparisons. The study covers the period 2004–2020.

Keywords: cohesion policy, cohesion of EU countries and regions, disproportions, endogenous development.